

Участь батьків в освіті дитини: аналіз світового досвіду.

Участь батьків в освіті дитини, відповідальність за її навчальний прогрес і добробут є не тільки їх правом, а й обов'язком. Батьки мають розділяти зі школою відповідальність за якість освіти. Відповідно, вони мають право голосу при прийнятті школою рішень, які стосуються навчання і виховання дитини. Нарешті, батьки мають право на доступ до інформації про діяльність школи та про той рівень якості освіти, яку вона забезпечує.

Потрібно відзначити, що в Україні накопичено значний досвід у питанні співпраці школи з батьками та родиною учнів. Проте найбільш поширені форми взаємодії потребують оновлення, особливо з огляду на необхідність залучення батьків до процесів трансформації школи та реалізації освітніх реформ. Не можливо запропонувати всім школам без винятку єдину модель такої співпраці. Розмаїття цілей, які ставлять перед собою учасники освітнього процесу та зацікавлені особи, а також форм реалізації є ознакою сьогодення. З огляду на мету взаємодії можна виділити наступні напрямки: 1) участь батьківської спільноти в управлінні школою; 2) залучення батьків до питань активізації навчального прогресу; 3) інформування батьків щодо цілей та умов навчання їх дітей. Окремо можна розглянути питання навчання батьків, яке не є безпосереднім обов'язком загальноосвітніх навчальних закладів, але значною мірою покращує партнерську взаємодію школи з родинами учнів.

Дослідники відзначають значну роль Шкільних Рад із залучення батьків до розробки та реалізації програм, спрямованих на оптимізацію навчального процесу. Шкільні Ради беруть участь в оцінці роботи школи, у розробці та затвердженні плану навчальної та позашкільної діяльності, плануванні залучення різноманітних ресурсів, пошуку додаткового фінансування, тобто разом з персоналом школи та директором вибудовують освітню політику школи та її фінансування.

Світовий досвід є аргументом за те, що участь батьків в ухваленні рішень у питаннях, які стосуються школярів, має розширюватись. Будь-яка зміна режиму роботи школи, введення нових освітніх програм або нових форм оцінювання досягнень школярів є предметом обговорення. Також батькам важливо знати як саме школа забезпечує виконання стандартів освіти, яким є рівень якості навчання. Саме тому в світовій практиці освіти педагогічний персонал й батьки залучаються до реалізації політики школи на етапах оцінки результатів, планування роботи, а також обов'язково - на початку будь-яких нововведень. При цьому важливо залучати батьків до оцінки та обговорення програм розвитку школи тільки в тому випадку, якщо: школа має здійснити вибір альтернативних програм розвитку і залучення батьків може вплинути на нього; наявна можливість врахування думки батьків під час ухвалення рішень.

Як правило, участь батьків в управлінні школою чітко визначена законодавством та локальними актами. Значно рідше законодавчо закріплюється право на інформацію про якість освіти, культуру шкільної організації, політику перетворень. Зважаючи на це, потрібне додаткове визначення того, яка інформація і в якій формі має бути презентована батькам. Особливо важливе і складне питання – залучення батьків до роботи з підвищення якості освіти. Воно передбачає не просто надання інформації про зміни в роботі школи, а й закріплення відповідальності за участь у цій роботі.

Залучення батьків до оцінки роботи загальноосвітнього навчального закладу та прийняття батьками відповідальності за зміни в її діяльності можна представити у вигляді сходинок. На нижній сходинці батьківська спільнота лише інформується; на середній сходинці - має можливість висловити думку, яка впливає на важливі шкільні рішення; на верхній сходинці - бере участь у формуванні пропозицій таких рішень. Освітні інституції різних країн пропонують батькам різні варіанти такої уявної «ієрархії відповідальності».

Почнемо з найвищої сходинки, де батьки мають змогу брати участь у важливих рішеннях шкільного життя. У країнах з чіткою громадською позицією та демократичною політичною системою (Англія, Ірландія, США, Австралія) стали звичними управлінські ради в школах. В цих країнах застаріла адміністративна модель школи була повністю трансформована в школу громадського суспільства, що контролює управління навчальним закладом. Подібні органи громадського управління представлені найкращим чином в Німеччині, Австрії, Данії, Італії, Португалії, Іспанії, Франції, Швеції, Бельгії, Норвегії, Греції та Нідерландах.

Форми участі батьківської спільноти в управлінні школою у світовій практиці різноманітні: ради, комітети, комісії, такі органи можуть виконувати функції керування, опікування, сприяння, погодження тощо. Всі ці форми громадського управління можна об'єднати під загальною назвою «Шкільні ради». Крім роботи шкільних рад, досить швидко в практику управління освітою входять Батьківські збори (Батьківські конференції) в масштабах країни, міста, освітнього округу, мікрорайону та інших територіальних спільнот, в рамках яких можна забезпечити певну рівновагу прав і обов'язків дітей, батьків (родин) і шкільних працівників. Наведемо приклади таких Шкільних рад у деяких країнах.

У Німеччині вплив батьків на навчальний процес та роботу школи є достатньо вагомим – без представника батьків класу школа не вирішить жодного питання. Кожна федеральна земля має свої освітні закони. Законодавством кожної федеральної землі передбачено, що в державних школах працюють кілька видів органів управління. Крім вчительських конференцій та вчительських рад, обов'язковими є й батьківські конференції, конференції школярів, а також загальні шкільні конференції. Конференції у даному випадку – це збори з ухвалення важливих для навчального процесу рішень. У класах проводяться батьківські збори, на яких обираються представники у батьківський комітет школи. Шкільний комітет делегує своїх представників у батьківські комітети на регіональний, а також на земельний

рівні. Представники батьків на рівні землі співпрацюють із земельним Міністерством освіти; працюють на громадських засадах і безкоштовно; представляють інтереси батьків, узагальнюють побажання та пропозиції батьків та представляють думки керівництву загальноосвітнього навчального закладу або спільноті (громаді) на шкільних конференціях, беруть участь у засіданнях шкільних конференцій (комітетів). Крім того, батьківський комітет має право ініціювати розгляд необхідних, з його точки зору, питань. Керівництво школи повідомляє представників батьків про всі, які мають важливе значення для освітнього процесу. У цілому батьки включені в процеси вирішення школою питань: виховання у школі; вибору підручників чи засобів навчання; визначення постачальників харчових продуктів до їдальні; встановлення правил внутрішнього розпорядку; фінансування, тощо.

Батьківський комітет класу представлений двома особами, які безпосередньо підтримують контакт з усіма батьками класу та вчителями. Основні функції: поширення серед батьків класу інформації від окремих вчителів або від керівництва школи; ведення банківського рахунку класу, організація екскурсій чи обов'язкових класних поїздок. Батьківський комітет також реагує на ініціативи батьків класу, виносить їх на розгляд батьківського комітету гімназії чи на шкільну конференцію. За потреби, батьківський комітет бере на себе функції залагодження конфліктів, які можуть виникати у класах між батьками, між батькам та вчителями тощо.

Батьківський комітет навчального закладу обирає своїх представників на шкільну конференцію та пропонує окремі питання до порядку денного; делегує представників у фахові робочі групи.

Фахові робочі групи включають, крім вчителів гімназії з певного фаху, двох обраних представників від батьків та двох - від школярів. Шкільна конференція може визначити більшу кількість представників батьків та школярів у фаховій робочій групі. Фахові робочі групи розробляють навчальні плани, ухвалюють рішення про впровадження дидактичних

матеріалів, нових навчальних методик чи навчального матеріалу, обговорюють важливі для навчального процесу фахові питання, підбирають фахову літературу, перелік якої затверджується на шкільній конференції. Фахові робочі групи своїми рішеннями несуть відповідальність за те, який рівень знань матимуть учні після вивчення предмета. Батьки і школярі у фаховій робочій групі мають дорадчий голос, тобто участі у голосуваннях не беруть, але активно долучені до процесу дискусії, адже зазвичай у такі робочі групи потрапляють батьки, які працюють за відповідним фахом чи знаються на ньому з інших причин.

Шкільна конференція є органом, у якому представлені вчителі, батьки та школярі. Законодавством землі передбачений кількісний склад конференції для різного виду шкіл та залежно від кількості школярів у школі. На засіданнях присутній директор (або його представник), який не бере участі в голосуваннях, але у випадку, коли кількість голосів "за" і "проти" збігається, йому дозволено голосувати, і його голос вирішальний. Рішення на шкільній конференції ухвалюються більшістю голосів. На такій конференції вирішуються питання, пов'язані з навчальним планом, впровадженням нових засобів та методів навчання, необхідності наявності домашніх завдань, а якщо вони є, то їх обсягу. Апробація та запровадження нових форм навчання, обрання директора гімназії та бюджет навчального закладу також належать до компетенції шкільної конференції.

Фонд фінансової підтримки (благодійний фонд навчального закладу). У ньому беруть участь усі зацікавлені батьки, вчителі, а також школярі. Зазвичай фонд підтримує різного роду шкільні свята, ремонт у приміщеннях школи, надає фінансову підтримку окремим школярам, сприяє забезпеченню школи різними навчальними матеріалами. На початку навчального року представники фонду відвідують батьківські збори в класах, де розповідають про свою діяльність. Батьків закликають підтримати фонд, вступити до нього. Вступ прив'язується до благодійних внесків, які збираються раз на рік.

Цікавим є досвід Польщі. Польське законодавство передбачає, що батьки є активними партнерами школи. Згідно польського законодавства 2007 року, батьки учнів можуть впливати на шкільну політику через батьківські ради. В навчальному закладі формується Рада батьків школи і президія, до яких обирають по одному представнику від кожного класу. Також обираються секретар і скарбник, який стежить за фінансовими звітами, адже Рада батьків має свій бюджет, сформований з благодійних внесків (за можливістю) та "зароблених" на благодійних пікніках коштів, які влаштовують батьки для шкільної спільноти. Кошти витрачаються на не передбачені шкільним бюджетом витрати (купівлю спортивної форми для виступу шкільної збірної, оплату квитка в літній табір для дитини з малозабезпеченої сім'ї, походи в кіно чи театр, а також додаткові гуртки). Ефективна організація роботи батьківських Шкільних рад сприяє зниженню рівня відчуження системи освіти від суспільства. Крім того, розвиток громадської участі батьків в управлінні є механізмом і засобом підвищення ефективності і якості шкільної освіти.

Запровадження такої форми управління школою передбачає зростання відповідальності школи за оновлення освіти і її якість. Для цього школи забезпечені повноваженнями в контексті освітньої реформи. При цьому їх підзвітність громадськості (батьківській Шкільній Раді) ставить їх в більш відповідальну позицію.

Другий рівень впливу та відповідальності батьків передбачає врахування їхньої думки під час формування важливих рішень, і в першу чергу - щодо підвищення ефективності навчання учнів. Дослідження показують, що успішність зростає, коли батьки, учні та вчителі працюють єдиною командою. Двосторонній зв'язок між сім'єю і школою необхідний як для школи, оскільки вчителі отримують більше інформації про потреби дитини і можуть покластися на допомогу батьків, так і для самих батьків, адже поінформованість батьків про діяльність школи та навчання дитини

сприяє більш активному та цілеспрямованому розвитку індивідуальності учня. Цей напрям співпраці реалізується на практиці в різних формах.

У Фінляндії навчальний рік розпочинається в серпні і впродовж першого місяця вчитель зустрічається з батьками кожного учня. За участі дитини вони планують навчальний рік: учитель озвучує вимоги навчального плану, батьки говорять про те, чого хочуть, щоби навчили їхню дитину, учень зазначає, чого він хоче навчитись. Узгоджені очікування коротко фіксують у відповідній картці. До них повертаються наприкінці першого півріччя, аби переглянути, чи в заданому напрямку рухаються, і, за потреби, відкоригувати, і наприкінці навчального року, щоб проаналізувати і зазначити результати. Батьки довіряють школі, довіряють державі, тому вдячні за допомогу і роблять все, що їм радять спеціалісти, від додаткових занять, наприклад, з логопедом, до інклюзивного навчання за підтримки спеціального асистента чи в інклюзивному класі. Кожна дитина знає, що може залишити інклюзивний клас і перейти до звичайного, але для цього потрібно попрацювати й показати, що ти можеш. Питання про соціальний статус та професію батьків вчителям дозволено ставити лише в крайніх випадках, анкетування та опитування подібного типу заборонені.

У Фінляндії не лише освіта є безкоштовною, але й усе пов'язане з навчальним процесом: підручники, канцелярські товари та інші матеріали для навчання, екскурсії та шкільні поїздки, харчування, шкільний транспорт. Окрім того, будь-який збір коштів з батьків заборонений. Батькам замість домашніх завдань рекомендують зводити дітей у музей, галерею, на пікнік, у басейн тощо.

Самостійність і відповідальність – два основні принципи організації навчального процесу в Нідерландах. Школи автономні у виборі навчальних програм та підручників, форм та методів організації навчання, розподілі коштів відповідно до власного бюджету на покращення навчально-методичної та матеріально-технічної бази закладу, доборі педагогічних кадрів та організації підвищення їх кваліфікації. Водночас вони відповідальні

перед громадою за якість надання освітніх послуг, тому кожна школа веде кропіткий аналіз динаміки успішності кожного учня. Кожен із батьків може ознайомитися з річним та перспективним планом роботи школи, який друкується в батьківському бюлетені, брати активну участь у житті школи. Батьки співпрацюють також з установами, які надають послуги з харчування дітей. Школа уважно стежить за успішністю і особистісним зростанням кожного учня, розроблює спеціальні форми інформування батьків про результати навчання дітей, забезпечує зворотній зв'язок.

Найнижча сходинка ієрархії управління та відповідальності передбачає надання батькам певної актуальної інформації без активного їх залучення до важливих управлінських рішень. Така форма взаємодії найбільш знайома як розповсюджені «батьківські збори», мета яких – донести до загалу батьків важливу, з точки зору представника школи (директора, класного керівника, психолога) інформацію.

У Фінляндії вся інформація про дитину (спостереження та рекомендації вчителів, психологів, медиків) викладається в простір єдиного освітнього ресурсу, до якого мають доступ співробітники навчальних закладів та батьки учнів. Якщо учень переходить до іншого навчального закладу – інформація про нього зберігається, і доступна як для батьків, так і для співробітників нового навчального закладу. Отже, немає потреби збирати батьків щоб повідомляти про результати навчання дитини. У випадках виникнення проблемних моментів батьки запрошуються на індивідуальні співбесіди для пошуку спільних рішень у найбільш коректній формі.

Форма спільних зборів батьків також є, але метою таких зборів є не вирішення проблемних ситуацій, а демонстрація досягнень учнів. Це можуть бути учнівські концерти, презентація учнівських проєктів, спортивні змагання (спорт є важливою й популярною ланкою фінської освіти), тощо.

Для обговорень домашніх завдань чи планів батьки і вчителі Естонії створюють чати. Батьки можуть попередити вчителя про заплановану відсутність дитини у школі або зробити це може навіть сам учень, просто

відмітивши певний день в календарі. Щоправда, якщо таких "запланованих прогулів" буде більше 4 поспіль, батьки отримують про це сповіщення. Звісно, в електронному вигляді.

У Сполучених Штатах Америки набули визнання й довели своє практичне значення певні форми і методи діяльності школи щодо надання допомоги батькам у вихованні своїх дітей. На рівні початкової школи до них належать:

- Фінансування та організація навчальних майстер-класів для батьків за темами, що пропонуються самими батьками, у зручний для більшості з них час. Для цього на початку кожного навчального року проводиться анкетування батьків для отримання всієї необхідної інформації, її обробка та аналіз.

- Забезпечення батьків інформацією з проблем розвитку дитини та створення сприятливих для неї умов навчання.

- Організація для батьків спеціального прокату книг, відеофільмів, компакт-дисків тощо з питань розвитку навичок та вмінь правильного виховання дитини, а також підготовчих матеріалів, необхідних для проведення майстер-класів.

- Проведення досліджень з метою з'ясування потреб сімей та наявних проблем.

- Створення консультативного сімейного центру або інформування сімей про наявність у громаді інших джерел надання необхідної консультативної допомоги.

- Організація спеціальних сімейних спільнот, які мають спільні специфічні інтереси або проблеми (спілка сімей з дітьми-інвалідами або спілка сімей, які відчують мовні проблеми).

- Під час підготовки до нового навчального року вчителі або спеціальні координатори розсилають батькам своїх учнів та їх роботодавцям спеціальні листи-запрошення до співпраці, а також інформаційні пакети, в яких містяться проспекти і буклети, що розповідають про основні напрями

діяльності школи, її історію і традиції, статутні документи навчального закладу, список учителів і співробітників, їхні контактні телефони та адреси електронної пошти.

- Учителі школи запрошують родини учнів на уроки для того, щоб вони самі розповідали про себе, традиції своєї сім'ї або нації, а також про те, чого вони очікують від навчання дитини в школі. Завдяки цьому створюються сприятливі передумови для кращого пізнання вчителям і батькам одне одного, навчання спілкуватися і становлення справжніми партнерами у спільній справі виховання і навчання дітей.

- Учителі практикують таку форму роботи, як спеціальне домашнє завдання для батьків: протягом першого навчального місяця вони мають написати твір про свою дитину на тему «Мільйон слів або менше...», в якому охарактеризувати звички дитини, її інтереси, захоплення, улюблених друзів, книги та ігри, сімейні традиції та ін.

- Батьківсько-вчительські конференції або збори; особисте спілкування вчителів з батьками або представниками громади (визначення для кожного вчителя спеціального часу, так званих «офісних годин»), письмове спілкування, коли вчителі надсилають батькам письмові повідомлення або записки. Сьогодні доволі ефективними засобами спілкування стають електронна і голосова пошта, електронні дошки оголошень та інші засоби комунікації. Наприклад, комп'ютерна, програма «Hello, School...» дає вчителям змогу щодня залишати звукові повідомлення для батьків у спеціальній базі даних. Використовуючи звичайний телефон або Інтернет, батьки можуть отримувати інформацію про життя і діяльності дитини в школі, не виходячи з дому чи офісу. Вони завжди мають можливість проконтролювати виконання дитиною домашніх завдань, перевірити її оцінки, поспілкуватися з учителями та адміністрацією школи.

- Заходи, що стимулюють пізнавальну діяльність усієї родини (ігри, конкурси, вікторини, вечори поезії тощо).

- Запрошення батьків до школи та створення максимально зручного доступу до освітніх ресурсів, наявних у школі.

- Надання сім'ям допомоги в отриманні вільного доступу до освітніх ресурсів, які є в громаді.

- Забезпечення батьків матеріалами для оцінювання знань і досягнень своєї дитини в навчанні.

Заохочення батьків до надання дітям можливостей брати участь у програмах додаткової освіти і позакласної пізнавальної та розвивальної діяльності, наприклад, у роботі секцій, гуртків, дитячих громадських організацій.

Організаційні форми роботи з батьками систематизовано відповідно до мети і завдань взаємодії та представлено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Організаційні форми роботи з батьками

Організаційні форми взаємодії з батьками	Цілі і завдання взаємодії	Країни
Батьківська конференція (збори)	Забезпечення балансу інтересів, прав та обов'язків учнів, батьків (родин) та працівників школи	Німеччина, Польща, Австрія, Англія, Ірландія, Австралія, Америка, Данія, Італія, Португалія, Іспанія, Франція, Швеція, Бельгія, Норвегія, Швеція, Нідерланди
Шкільна (батьківська) рада (комітет, комісія) з різним функціональним наповненням: керівне, опікунське, дорадче, погодження, сприяння	Залучення до управління школою: від обговорення навчальних програм до вирішення фінансових питань	Німеччина, Польща, Австрія, Англія, Ірландія, Австралія, США, Данія, Італія, Португалія, Іспанія, Франція, Швеція, Бельгія, Норвегія, Швеція, Нідерланди
Фахові робочі групи (вчителі НЗ певного фаху, а також представники батьків та представники школярів з дорадчим голосом)	Узгодження навчальних планів, дидактичних матеріалів, умов апробації нових методик; результатів навчання	Німеччина, США
Фонд фінансової підтримки (за умови добровільності участі зацікавлених батьків, вчителів та школярів)	Підтримка організації та проведення шкільних свят, ремонт у приміщеннях, фінансова підтримка окремих школярів або підвищення кваліфікації вчителів, забезпечення школи начальними матеріалами	Німеччина
Батьківські збори	Демонстрація досягнень учнів (концерт, театральна вистава; інші результати діяльності, в тому числі проектної)	Фінляндія, США, Польща, тощо
Майстер-класи та тренінги для батьків	Підвищення рівня педагогічної обізнаності батьків та їх психологічна підтримка, профілактика негативних соціальних явищ	США, Польща
Інформаційно-консультативні	Психолого-педагогічна підтримка сім'ї,	США

сімейні центри	профілактика негативних явищ	
Створення сімейних спілок за інтересами або проблемами (діти -інваліди, проблеми мовлення, тощо)	Взаємодопомога, громадська кооперація	США
Індивідуальні зустрічі (консультації) з батьками за участі дитини	Планування індивідуальної траєкторії навчання на рік, її корекція, аналіз підсумків навчання	Фінляндія, Японія, США
Інформування батьків за допомогою медіа-засобів (булетені, інформація на сайті)	Донесення важливої інформації щодо начального процесу	Всі країни
Єдиний міжшкільний он-лайн простір, що акумулює всю інформацію про дитину, з доступом співробітників шкіл та батьків	Інтеграція важливої інформації про навчання та розвиток учня, відкритий доступ до цієї інформації освітян та батьків	Фінляндія
Батьківські чати он-лайн	Обговорення планів, домашніх завдань, інформування щодо присутності	Естонія
Батьки-волонтери на уроках	Допомога вчителю у взаємодії з класом (інклюзивні класи; класи з дітьми, що належать до груп ризику тощо)	США
Батьки-волонтери у позакласній та поза навчальній діяльності (бібліотека, екскурсії, гуртки під керівництвом батьків тощо)	Залучення батьків до шкільного життя та їх допомога у формуванні колективу	США, ФРН
Спільні заходи, що стимулюють пізнавальну діяльність родини (ігри, конкурси, вікторини, вечори, тощо)	Стимулювання пізнавальної активності родини, оптимізація родинної взаємодії та партнерства зі школою	США, ФРН
Програми додаткової освіти дітей під керівництвом батьків (секції, гуртки)	Заохочення батьків до активізації позашкільної діяльності дітей	США
Запрошення родини учнів на уроки	Традиції родини та школи, очікування від навчання	США

Відповідно до цілей та завдань батьківських зборів, визначених за окресленими рівнями впливу батьківської спільноти на освітню політику загальноосвітнього навчального закладу, виокремлено питання, які виносяться на загальне обговорення (таблиця 2).

Таблиця 2.

Змістове навантаження групових форм взаємодії з батьками (батьківські збори)

Рівні впливу батьківської спільноти	Цілі та завдання зборів	Питання, що розглядаються	Країна
1. Участь батьківської спільноти в управлінні школою	Забезпечення балансу інтересів, прав та обов'язків учнів, батьків (родин) та працівників школи	Обрання представників батьківської спільноти	Німеччина, Польща, Австрія, Англія, Ірландія, Австралія, Америка, Данія, Італія, Португалія, Іспанія, Франція, Швеція, Бельгія, Норвегія, Швеція, Нідерланди

	Планування шкільних програм	Школа формує навчальні програми за участі дорадчої думки батьків	Там само.
	Планування шкільних заходів, навчальних та поза навчальних	Побажання батьків щодо змісту заходів та їх участь у цих заходах	Там само
	Обговорення результатів навчання	Демонстрація досягнень учнів (індивідуальні досягнення та складнощі учнів не обговорюється)	Фінляндія
	Фінансова підтримка навчального закладу	Фінансові питання, до яких залучені батьки. Використання коштів фонду фінансової підтримки	
2.Залучення батьків до участі в забезпеченні навчального прогресу дитини	Обговорення питань, де важливо врахувати думку батьків	Виховання у школі; вибір підручників чи засобів навчання; визначення постачальників харчових продуктів в їдальні; встановлення правил внутрішнього розпорядку; фінансова підтримка, тощо	Нідерланди
	Взаємодопомога, громадська кооперація	Створення сімейних спілок за інтересами або проблемами (діти - інваліди, мовленнєві проблеми, діти групи ризику, тощо)	США
3. Інформування батьків та «батьківський всеобуч».	Підвищення рівня педагогічної обізнаності батьків та їх психологічна підтримка, профілактика негативних соціальних явищ	Тематичні майстер-класи та тренінги для батьків	США
	Стимулювання пізнавальної активності родини, оптимізація родинної взаємодії та партнерства зі школою	Спільні заходи, що стимулюють поза навчальну діяльність родини (ігри, конкурси, вікторини, вечори, тощо)	США
	Налаштування батьків на спільну взаємодію	Місія, цілі, завдання, стратегії начального закладу	Більшість країн

Індивідуальні досягнення учнів або індивідуальні складнощі не є предметом розгляду на групових зборах батьків в жодній країні. Може розглядатись проблемна ситуація, яка потребує з'ясування позиції батьків, та при цьому зберігається “право на приватність” кожного учня, батька, родини.

Аналіз досвіду партнерської взаємодії школи з родиною різних країн дозволив зробити ряд висновків. Ключова особливість організації ефективної співпраці шкіл з батьками полягає у використанні адміністрацією та вчителями різноманітних методів моніторингу та діагностики проблем на ранній стадії їх виникнення. Для більш ясного їх розуміння працівники школи враховують думки і оцінки батьків, що забезпечує індивідуалізацію

проблеми для кожного класу, кожного вчителя, кожної родини, а найголовніше - для кожного учня.